

Proza polska XX wieku

przeglądy i interpretacje

tom 2

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2012

Proza polska XX wieku

Przeglądy i interpretacje

NR 2921

Proza polska XX wieku

Przeglądy i interpretacje

Tom 2

Z perspektywy nowego stulecia

pod redakcją
Elżbiety Dutki i Marty Cuber

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2012

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Jerzy Smulski

Publikacja będzie dostępna – po wyczerpaniu nakładu – w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

Spis rzeczy

Słowo wstępne. Z perspektywy nowego stulecia (*Elżbieta Dutka, Marta Cuber*) / 7

Kresy i tradycja

Zdzisława Mokranowska
Zofia Kossak w kręgu Sienkiewiczowskich tematów kresowych / 15

Elżbieta Dutka
Otwieranie warowni – dom w prozie kresowej (na przykładzie epopei huculskiej Stanisława Vincenza) / 31

Inne oblicza

Bożena Szałasta-Rogowska
Andrzeja Bursy gra z tradycją. *O Zabiciu ciotki* / 53

Beata Nowacka
Horyzonty Ryszarda Kapuścińskiego / 69

Grażyna Maroszczuk
„Autokomentarz rozpisany na dwa głosy”. O rozmowach z Gustawem Herlingiem-Grudzińskim (*prolegomena*) / 83

Kontynuacje i nowe „języki”

Anna Gębala

Próbując *sanctum*. Uwagi o czasie w *Próbie listopada* Piotra Wojciechowskiego / 97

Jolanta Pasterska

Emigrant-ekspatriata w ponowoczesnej Europie XXI wieku. Studium przypadku w świetle powieści *Asystent śmierci* Bronisława Świderskiego / 115

Marta Cuber

Zagłada jako klisza fabularna. O narracji Mariana Pankowskiego *Była Żydówka, nie ma Żydówki* / 135

Antropologia kultury – antropologia literatury

Anna Gomółka

Dzieło literackie wobec wydarzeń historycznych. Losy Katarzyny Radziejowskiej w polskiej prozie XX wieku / 149

Małgorzata Rygielska

Literatura i życie. *O Zuchwałstwach samoświadomości* Edwarda Balcerzana / 165

Indeks osobowy / 187

Noty o Autorach / 195

Słowo wstępne

Z perspektywy nowego stulecia

Prezentowany zbiór (drugi tom) stanowi kontynuację serii, którą zapoczątkowała książka *Proza polska XX wieku. Przeglądy i interpretacje*, zredagowana przez Mariana Kisiela przy współudziale Grażyny Maroszczuk¹. Idea takiego cyklu publikacji zrodziła się jednak znacznie wcześniej, gdyż – jak pisał redaktor pierwszego tomu – wyrasta ona z:

[...] rozpoczętych swego czasu w Zakładzie Literatury Współczesnej Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej Uniwersytetu Śląskiego – interpretacji, przeglądów i literaturoznawczych rewizji pojedynczych utworów. Dzisiaj tego typu działania noszą rozmaite imiona: sytuują się w przestrzeni mikrologicznej, dyskusji o kanonie, koncentrują się na wieloaspektowej sztuce interpretacji lub jednym wątku. Czas, w jakim przyszło nam podejmować interpretacje tekstów przeszłości jest – jak twierdzą niektórzy – końcem historii literatury jako „całości” i początkiem historii literatury jako „fragmentu”. Jeżeli tak jest, to jest to czas ciekawy².

Drugi tom, podobnie jak pierwszy, przynosi zatem refleksję nad tekstami z różnych lat, tekstami, które niekoniecznie znajdują się w kanonie prozy polskiej XX wieku, jednakże miały (i mają) swoich czytelników, a współcześni badacze odnaleźli w nich godne uwagi problemy. Zbiór nie jest syntezą, podsumowaniem literatury minionego stulecia, choć – podob-

¹ *Proza polska XX wieku. Przeglądy i interpretacje*. T. 1. Red. M. KISIEL przy współudziale G. MAROSZCZUK. Katowice 2005.

² M. KISIEL: *Słowo wstępne*. W: *Proza polska XX wieku. Przeglądy i interpretacje...*, s. 7.

nie jak wiele tego typu niezwykle cennych prac zbiorowych³ – wyrasta z analogicznego pragnienia szerokiego i podsumowującego oglądu bliskiej przeszłości literackiej. Przedstawiona publikacja, tak jak posiadająca dłuższą tradycję (przygotowywana także w ramach prac Zakładu Literatury Współczesnej) seria *Liryka Polska XX Wieku*⁴, ma jednak znacznie bardziej interpretacyjny charakter. Autorom nie stawiano ograniczeń w wyborze tematu prac. Zgromadzone interpretacje dotyczą zagadnień wynikających z indywidualnych preferencji, są wyrazem osobistych zainteresowań czy fascynacji. Warto podkreślić ten aspekt zebranych w obu tomach artykułów, gdyż nie są one tylko interpretacjami wybranych utworów, ale także swego rodzaju świadectwem odbioru i propozycją myślenia o literaturze, która choć wciąż wydaje się bardzo bliska, coraz bardziej przechodzi do historii. Proza minionego stulecia pozostaje wyzwaniem dla literaturoznawców; nie jest okresem, który można jednoznacznie, zdecydowanie zamknąć, podsumować, uporządkować. Rok 2000 kończy stulecie, ale dla literatury i literaturoznawców nie stanowi bariery szczelnie odgradzącej współczesność od wcześniejszej epoki. Dlatego w tym tomie, obok interpretacji utworów powstałych w wieku XX, prezentujemy także odczytania książek, które ukazały się już na początku nowego stulecia. W niedawno powstałych publikacjach dostrzec można bowiem zjawiska, problemy, tematy i rozwiązania znane z wcześniejszych utworów, natomiast w sposobie lektury dzieł dawniejszych badacze stosują nowe metodologie, optyki badawcze, odnajdują niewyeksponowane dotąd problemy. Parafrazując tytuł jednej z prac Mieczysława Dąbrowskiego⁵, można powiedzieć, że w zbiorze stawiane są nowe pytania starej literaturze, ale również znane

³ Takich, jak m.in.: *Dwadzieścia lat literatury polskiej 1989–2009. Idee, ideologie, metodologie*. Red. A. GALANT, I. IWASIOŃ. Szczecin 2008; *Dwadzieścia lat literatury polskiej 1989–2009*. T. 1. Cz. 1: *Życie literackie po roku 1989*. Red. D. NOWACKI, K. UNIŁOWSKI. Katowice 2010; *Inna literatura? Dwudziestolecie 1989–2009*. Red. Z. ANDRES, J. PASTERSKI. Rzeszów 2010; *Literatura polska 1990–2000*. Red. T. CIEŚLAK, K. PIETRZYCH. Kraków 2002; *Nowe dwudziestolecie (1989–2009). Rozpoznania, hierarchie, perspektywy*. Red. H. GOSK. Warszawa 2010.

⁴ *Liryka polska XX wieku. Analizy i interpretacje*. Red. W. WÓJCIK przy współudziale E. TUTAJ. Katowice 1994; *Liryka polska XX wieku. Analizy i interpretacje*. Seria druga. Red. W. WÓJCIK przy współudziale D. OPACKIEJ-WALASEK. Katowice 2000; *Liryka polska XX wieku. Analizy i interpretacje*. Seria trzecia. Red. W. WÓJCIK, J. KISIEL. Katowice 2005; *Liryka polska XX wieku. Analizy i interpretacje*. Seria czwarta. Red. D. OPACKA-WALASEK przy współudziale E. DUTKI. Katowice 2007; *Liryka polska XX wieku*. Seria piąta. Red. D. OPACKA-WALASEK przy współudziale P. MAJERSKIEGO. Katowice 2010.

⁵ M. DĄBROWSKI: *Stare pytania do młodej literatury*. W: *Codzienne, przedmiotowe, cielesne. Języki nowej wrażliwości w literaturze polskiej XX wieku*. Red. H. GOSK. Izabelin 2002, s. 260–276.

już wcześniej pytania formułowane są pod adresem tekstów najnowszych. W pracy, ukazującej prozę polską XX wieku z perspektywy nowego stulecia spotkały się dwie tendencje: do porządkowania, rewidowania „starego” oraz do sygnowania nieuporządkowanego i „nowego”. W jednym i drugim przypadku uwidacznia się podwójny punkt widzenia: czytanie utworów dawniejszych tak, aby naruszyć ich miejsce przyjęte w hierarchii historycznoliterackiej oraz lektura tekstów najmłodszych, dzięki której są one traktowane poważniej i głębiej niż w doraźnych krytykach literackich.

W pierwszej części zbioru – *Kresy i tradycja*, zgromadzono prace poświęcone utworom dawniejszym. Tom otwierają artykuły dotyczące literatury kresowej i istotnych dla prozy XX-wiecznej tradycji (głównie romantycznej, ale także późniejszych). Tematem pierwszego z nich, autorstwa Zdzisławy Mokranowskiej, są motywy kresowe w utworach Zofii Kossak – pisarki, której twórczość wciąż wydaje się nieodczytana, ale także wymagająca wielu rewizji i reinterpretacji. Badaczka przybliży postać autorki *Pożogi*, zestawiając jej utwory o tematyce kresowej ze słynną *Trylogią* i udowadniając, że nazwanie tej pisarki „córą Sienkiewiczowską” nie było pozbawione głębszych motywacji. Tym bowiem, co mimo wielu różnic łączy pisarstwo Zofii Kossak i Henryka Sienkiewicza, okazuje się fascynacja romantyczną tradycją opisu pogranicza. W drugim artykule Elżbieta Dutka przez analizę fragmentów znanej epopei huculskiej Stanisława Vincenza pokazuje ewolucję motywu domu w prozie kresowej (przejście od miejsca zamkniętego – warowni, do miejsca otwartego na inność i spotkania). W przemianach tego jednego z kluczowych dla literatury XX wieku motywów dostrzec można odbicie regionalistycznych i antropologicznych przekonań Vincenza, które w latach dziewięćdziesiątych minionego stulecia stały się ważną tradycją dla nurtu „małych ojczyzn”. Autorka zwraca także uwagę na zmiany w metodologii badań literatury kresowej („dyskursu kresoznawczego”), które prowadzą od ponownego odkrycia Kresów po roku 1989, idealizacji, mityzacji, a nawet sakralizacji, do krytycznego namysłu związanego z badaniami postkolonialnymi.

W kolejnych tekstach, zamieszczonych w części *Inne oblicza*, autorki proponują refleksję na temat twórczości bardzo znanych autorów, eksponując jednak ich mniej znane oblicza. Bożena Szałasta-Rogowska pisze bowiem o prozie Andrzeja Bursy, który w powszechnej świadomości jest postrzegany jako poeta przeklęty, buntownik i jeden z kaskaderów literatury. Autorka, analizując mikropowieść *Zabicie ciotki*, wskazuje obecne w tym utworze gry z tradycją Gombrowiczowską (problem formy), a w etyczno-estetycznych prowokacjach dostrzega polemikę ze zjawiskami dominującymi w literaturze drugiej połowy wieku (schematyzmem realizmu socjalistycznego, ale także z literaturą eksponującą bestialstwo,

nieludzkie doświadczenia II wojny światowej). Beata Nowacka natomiast pokazuje Ryszarda Kapuścińskiego nie tylko jako wybitnego reportera, ale także jako czytelnika i pisarza, podejmującego dialog z Herodotem, Conradem i Malinowskim. Badaczka, pisząc o mistrzach autora *Cesarza*, równocześnie zwraca uwagę na istotne cechy osobowości Kapuścińskiego i jego twórczości. Udowadnia również, jak bardzo potrzebny jest syntetyczny namysł nad jego pisarstwem, zwłaszcza teraz – gdy jest to już (ze względu na śmierć autora) dorobek domknięty, ale (jak udowodniła recepcja książki Artura Domosławskiego *Kapuściński non-fiction*) wciąż „żywy”, pobudzający do dyskusji i wywołujący spory. W ostatnim tekście zawartym w tej części publikacji Grażyna Maroszczyk wspomina jednego z najciekawszych prozaików wieku XX – autora dzieła *Inny świat* i tak znanych opowiadań, jak *Wieża* czy *Most*. Badaczka analizuje rozmowy przeprowadzone z Gustawem Herlingiem-Grudzińskim przez Włodzimierza Boleckiego, dostrzegając w nich swego rodzaju „autokomentarz rozpisany na dwa głosy”.

W dalszej części pracy – *Kontynuacje i nowe „języki”*, zamieszczone zostały trzy szkice poświęcone utworom, które powstały już po roku 2000, ale z różnych powodów można je sytuować w kontekście literatury XX wieku. Przede wszystkim stanowią one kontynuację dorobku twórczego pisarzy, którzy debiutowali jeszcze w ubiegłym stuleciu, a poruszane w nich problemy już wcześniej stały się tematem wielu dyskusji. W interpretowanych tu tekstach mowa o kategoriach ważnych w prozie XX-wiecznej (czas, Obcy, Inny, trauma, Zagłada), które w literaturze przełomu wracają w postaci parafraz, cytatów, śladów, jeśli nie ironii. Znamienny wydaje się także fakt, że recepcja krytycznoliteracka wszystkich trzech omawianych dzieł nie była najlepsza – „pęknięte” powieści stają się wobec tego zastanawiającym *signus temporis*. Pierwszy ze zgromadzonych w tej części artykułów poświęcony został powieści Piotra Wojciechowskiego, zatytułowanej *Próba listopada*. Anna Gębala, zwracając uwagę na kategorię temporalności w tym utworze, dostrzega w nim także podstawy do refleksji na temat możliwej współczesnej powieści chrześcijańskiej. Jolanta Pasterska pisze natomiast o książce Bronisława Świderskiego – twórcy, który od roku 1970 mieszka w Danii, a w roku 1998 otrzymał nominację do Literackiej Nagrody Nike za *Słowa obcego*. W utworze Świderskiego z 2007 roku – *Asystencie śmierci*, badaczka zauważa nie tylko nowe (znacznie szersze od tradycyjnego) spojrzenie na problem emigracji, ale także swego rodzaju „przestrożę przed pułapkami ponowoczesności”. Tematem pracy Marty Cuber jest książka Mariana Pankowskiego *Była Żydówka, nie ma Żydówki*. Autorka rozprawy przybliży twórczość zmarłego w 2011 roku pisarza, poety, prozaika, dramaturga, krytyka i tłumacza,

która stanowi w literaturze polskiej zjawisko „osobne”, niezwykle skomplikowane i trudne, podobne pod tym względem do biografii Pankowskiego (urodzony w Sanoku w 1919 roku, debiutował w 1938 roku, więzień Auschwitz i innych obozów, po wojnie związany z paryską „Kulturą”, mieszkał w Belgii). Przez analizę wybranego utworu Marta Cuber wskazuje także inną ważną kwestię – pisze o historii obecności oraz recepcji problemu Holocaustu w prozie polskiej, zwracając szczególną uwagę na najnowsze zjawiska i zarysowujące się zmiany w językowym obrazie Zagłady, zawartym w utworach z lat ostatnich.

Tom zamyka część zatytułowana *Antropologia kultury – antropologia literatury*⁶. Zgromadzone w niej artykuły proponują spojrzenie na literaturę minionego wieku z perspektywy pytań o człowieka i jego biografię, a także usytuowanie w kulturze. Pytania te stoją w centrum różnie rozumianej (i opatrywanej różnymi dookreśleniami) nauki o człowieku. Anna Gomółka w swojej rozprawie przypomina może mniej znane utwory raczej zapomnianych autorów (m.in. Haliny Auderskiej), które łączy ten sam temat – losy Katarzyny Radziejowskiej oskarżonej w roku 1526 o otrucie ostatnich ksiąg mazowieckich. W literackich wizjach życia tej niezwyklej i fascynującej pisarki XX-wiecznych postaci historycznej badaczka dostrzega impuls do refleksji na temat prezentacji jednostkowych, autentycznych losów w tego typu pisarstwie, pokazuje pogranicze życia, legendy, historii i literatury. Autorka zwraca uwagę na różne strategie obecne w powieściach historycznych: psychologiczną, maski i antropologiczną, podkreślając, że zwłaszcza ta ostatnia – obejmująca dążenia do rekonstrukcji modelu człowieka danego czasu – staje się dla pisarzy swego rodzaju wyzwaniem. Małgorzata Rygielska, omawiając *Zuchwalstwa samoświadomości* Edwarda Balcerzana, pokazuje strategie autobiograficzne, interesujące zarówno literaturoznawców, jak i antropologów-kulturoznawców. Podkreśla specyfikę książki znanego badacza, a także pisarza, analizując ją w kontekście jego prac naukowych, eseistycznych oraz literackich. Wyeksponowana została w ten sposób szczególnie świadomość twórcza (teoretyka, literaturoznawcy i poety), uwidaczniająca się w omawianym dziele, ale także zacieraną i coraz bardziej problematyczną granicą pomiędzy literaturą a życiem.

Marian Kisiel w przywoływanym już słowie wstępnym do pierwszego tomu pisał:

⁶ Tytuł tej części stanowi nawiązanie do zbiorów: *Antropologia kultury – antropologia literatury*. Red. E. KOSOWSKA przy współudziale E. JAWORSKIEGO. Katowice 2005; *Antropologia kultury – antropologia literatury. Na tropach koligacji*. Red. E. KOSOWSKA, A. GOMÓŁKA, E. JAWORSKI. Katowice 2007.

Proza polska XX wieku rozpoczyna zresztą dopiero serię wydawniczą. W następnych tomach znajdują się – na tych samych zasadach wybierani – inni autorzy i inne utwory. Być może, wtedy, gdy staną obok siebie kolejne zbiory odczytań, okaże się, jak dalece krytycy i badacze literatury okazali się przenikliwi w swoich wyborach, a także jak dalece obca im była jakakolwiek próba kanonizacji prozy ubiegłego stulecia.

Początek został zrobiony⁷.

Oddając czytelnikom drugi tom *Prozy polskiej XX wieku*, robimy kolejny krok ze świadomością, że to wciąż dopiero początek...

⁷ M. KISIEL: *Słowo wstępne...*, s. 8.

Elżbieta Dutka, Marta Cuber

Indeks osobowy

A

Abramowska Janina 48
Adorno Theodor 137, 138
Alantsee Jan 152
Amiel Irit 140, 144
Andres Zbigniew 8
Anna z Radziwiłłów, księżna mazowiecka 151, 159, 161–163
Anna, księżniczka mazowiecka (córka Konrada III Rudego) 161
Arystoteles 24
Ascherson Neal 77
Auderska Halina 160

B

Bachelard Gaston 19, 20, 34
Balcerzan Edward 11, 55, 86, 165–172, 174, 175, 177, 179–186
Barańczak Stanisław 54, 55, 182
Barbaro Bogdana de 143
Barczyński Janusz 89, 166
Bart Andrzej 135, 137
Bartnik Czesław 106, 107, 110
Bartoszyński Kazimierz 16, 149, 174, 180
Bauman Janina 115
Bauman Zygmunt 115, 117, 132, 133
Baworski Wiktor 153
Beauvois Daniel 32

Benedyktowicz Danuta 45
Bereś Stanisław 84
Bernat Andrzej 88
Berne Eric 56
Białoszewski Miron 169, 171, 182
Bielas Katarzyna 136
Bielski Joachim 155, 156, 158
Bielski Marcin 153–157
Bieńczyk Marek 137–139
Bieńkowski Zbigniew 55
Bikont Anna 89
Blanchot Maurice 137, 139
Bloch Marc 151
Blumenfeld Izydor 47
Błoński Jan 20, 137
Bolecki Włodzimierz 10, 83–87, 90, 92, 93
Bona Sforza d’Aragona, królowa polska 36, 152, 158–161
Borgmann Albert 116
Borowski Tadeusz 59
Bosch Hieronim 65
Brudnicki Jan Z. 54
Bruner Jerome 100
Brzozowski Stanisław 34
Buber Martin 78
Buczowski Leopold 36, 37
Buczyńska-Garewicz Hanna 40, 108, 109

Burek Tomasz 92
 Burkot Stanisław 53, 59
 Bursa Andrzej 9, 53–55, 57–68
 Burszta Wojciech Józef 116, 123
 Buryła Sławomir 141

C

Cat-Mackiewicz Stanisław 19, 28, 169
 Cavanagh Clare 77
 Chełstowski Bogdan 121
 Chlebowski Bronisław 73
 Choroszy Jan Andrzej 47
 Chruślińska Iza 32
 Chrzanowski Ignacy 153, 154
 Chrzanowski Maciej 54
 Chudak Henryk 20
 Cieński Andrzej 165, 166
 Cieślak Tomasz 8
 Conrad Joseph (właśc. Józef Teodor
 Konrad Korzeniowski) 10, 69, 75–
 77, 80, 81
 Cuber Marta 10–12, 123, 135, 144
 Czachowski Kazimierz 26
 Czacki Tadeusz 160
 Czapliński Przemysław 89
 Czapliński Władysław 153
 Czapski Józef 92
 Czaykowski Bogdan 53
 Czech Mirosław 32
 Czermińska Małgorzata 40, 44, 98,
 104, 105, 168, 180
 Czyż Stanisław 62
 Czyżak Agnieszka 48

D

Dali Salvador 65
 Dante Alighieri 63
 Dąbek-Wigrowa Teresa 46
 Dąbrowski Mieczysław 8, 166
 Delaperrière Maria 32
 Derrida Jacques 115
 Domagalska-Kurdziel Ewa 143
 Domosławski Artur 10, 75, 76
 Donato Eugenio 185

Dorożyńska Elżbieta 35
 Dostojewski Fiodor 58
 Drzewucki Janusz 98, 112
 Dunaj-Kozakow Ewa 53, 57, 58
 Dunin-Kozicka Maria 35
 Dutka Elżbieta 9, 12, 31, 49, 50
 Dybowski Janusz 162

E

Ebner Ferdinand 78
 Eliade Mircea 110

F

Faulkner Wiliam 38
 Fedewicz Maria Bożena 84, 166
 Fenikowski Franciszek 160
 Fik Ignacy 99
 Filipiak Izabela 136
 Fiut Aleksander 32, 35–37
 Foucault Michel 121
 Freud Zygmunt 138
 Furnal Irena 93

G

Gajusz Juliusz Cezar 63
 Galant Arleta 8
 Gazda Grzegorz 84
 Gdowska Katarzyna 143
 Gębala Anna 10, 97, 113
 Gieysztorowa Irena 152
 Głowacki Jerzy 160, 161
 Głowiński Michał 40, 56, 60, 136
 Głowczewski Aleksander 84, 86
 Gombrowicz Witold 9, 34, 55, 57, 58,
 63, 66, 68, 86, 131
 Gomółka Anna 11, 149, 163, 164, 168
 Gomulicki Juliusz W. 154
 Gomulicki Wiktor zob. Gomulicki Ju-
 liusz W.
 Gosk Hanna 8, 31, 32, 56, 59, 62, 65,
 84–86, 91, 166
 Gostyńska Dorota 185
 Goszczyński Seweryn 25

Górski Stanisław 152
Grajewski Wincenty 120, 180
Grass Günter 123
Gryko Czesław 100–102
Grynberg Henryk 144
Grzywno-Dąbrowski Wiktor 156
Gusdorf Georges 89, 166
Gutkowska Barbara 165, 167, 168, 184, 185

H

Hadaczek Bolesław 165, 167, 168, 184, 185
Hamkało-Wolny Agnieszka 139
Hammer Seweryn 72
Hannerz Ulf 123
Hartman Georges 137
Heidegger Martin 33, 34, 40, 116
Herbert Zbigniew 182
Herling-Grudziński Gustaw 10, 83–94
Herodot 10, 69–75, 80, 81
Hertz Paweł 88
Hłasko Marek 54
Holzapfel Rudolf Maria 47
Horodecka Magdalena 75

I

Iwasiów Inga 8, 135, 136, 140, 182
Iwaskiewicz Jarosław 37, 38, 41, 48, 124, 168
Izdebski Paweł 56

J

Jakobson Roman 184
Janion Maria 19, 23, 136
Janusz Bernadetta 143
Janusz III, książę mazowiecki (syn Konrada III Rudego) 152–157, 159–161, 163, 164
Jarzębski Jerzy 31, 32, 55, 62
Jasiński Bruno 55
Jasiński Kazimierz 152, 159, 160
Jaworski Eugeniusz 11, 182

Jaworski Feliks 20
Jaworski Stanisław 180
Jedlicka Wanda 151
Jordanowski (Jardanowski) Piotr 152, 154, 155, 157, 159, 160
Jurek Marcin A. 92

K

Kałużny Jerzy 32
Kaniewska Bogumiła 89
Kapuścińska Alicja 79
Kapuściński Ryszard 10, 69, 70, 71, 73–81
Kazimierz Władysław Wójcicki 152, 154, 160
Kempny Marian 115
Kierkegaard Søren 117–119, 122–128, 134
Kisiel Joanna 8
Kisiel Marian 7, 11, 12
Kita Małgorzata 85
Klecel Marek 47
Kliczewska (Kliczowska) 152, 154, 161
Kochańczyk Alina 55
Kolbus Edward 54
Komar Michał 88
Komendant Tadeusz 121
Koniewa Jarosława 46
Kopeć Zbigniew 48
Korzeniowski Józef (Conrad) zob. Conrad Joseph
Kosowska Ewa 11, 150, 151, 162, 163, 177, 182
Kossak-Szczucka Zofia 9, 15–21, 23–29, 35, 48, 141
Kowalczyk Andrzej Stanisław 47
Kowalska Małgorzata 34
Kozirski, wojewodzie 154
Krall Hanna 137
Krasuski Krzysztof 32
Kraszewski Józef Ignacy 17
Królikiewicz Grzegorz 53
Krynicky Ryszard 176
Kudelski Zdzisław 84, 88

Kuderowicz Zbigniew 33
 Kuligowski Waldemar 116, 123
 Kunz Tomasz 77
 Kuroń Jacek 118
 Kuśniewicz Andrzej 36–38
 Kuźma Erazm 102
 Kwaśniewski Tomasz 133
 Kwiatkowska-Ratajczak Maria 33
 Kwiatkowski Jerzy 53

L

Lacan Jacques 120
 Lapham Lewis 117
 Larek Michał 118, 123, 129
 Latawiec Bogusława 171
 Lechoń Jan 143
 Legeńdz Magdalena 54, 63
 Legeżyńska Anna 33, 39, 179
 Lejeune Philippe 180
 Lemann Natalia 84
 Levinas Emmanuel 34, 78, 119
 Levi-Strauss Claude 34
 Ligęza Wojciech 54
 Lisowski Stanisław 152, 158–160
 Loth Roman 143
 Lubas-Bartoszyńska Regina 180
 Lubelska Magdalena 84
 Ludorowski Lech 22
 Lyotard Jean François 115

Ł

Łapiński Zdzisław 56
 Łebkowska Anna 84, 90
 Łomnicki Tadeusz 182
 Łotman Jurij 34, 182
 Łubieński Tomasz 75
 Łukasiewicz Piotr 45
 Łukaszewicz Jacek 182
 Łuszczkiewicz Piotr 169, 172, 180, 182

M

Mackiewicz Paweł 169
 McLuhan Marshall 117

Madyda Aleksander 49
 Majerski Paweł 8
 Majewski Janusz 97
 Makowiecki Andrzej 46
 Malinowski Bronisław 10, 69, 78–81
 Man Paul de 166
 Marcel Gabriel 78
 Markiewicz Henryk 98, 177
 Markowski Michał Paweł 32
 Marks Karol 116
 Maroszczuk Grażyna 7, 10, 83, 93, 94
 Marx Jan 54, 65
 Marzec Bartosz 70
 Melosik Zbyszko 115
 Melville Herman 69
 Michalski Krzysztof 33
 Migasiński Jacek 34
 Mikołajewski Jarosław 79
 Milczewski-Bruno Ryszard 54
 Milicerowa Halina 156
 Miłosz Czesław 33, 34, 36, 47, 88, 92
 Mizerkiewicz Tomasz 172
 Modzelewski Karol 118
 Mokranowska Zdzisława 9, 15, 28
 Morawiec Arkadiusz 89
 Morawiec Elżbieta 85, 87
 Morawski Kazimierz 69
 Mrokowski Mikołaj 152
 Mrugalska-Banaszak Magdalena 181

N

Nałkowska Zofia 59, 138
 Naruszewicz Adam 20, 152
 Nietzsche Fryderyk 33, 103, 108, 109, 120
 Norwid Cyprian Kamil 174, 196
 Nowacka Beata 10, 69, 70, 78, 80, 81
 Nowacki Dariusz 8, 101
 Nowaczyński Piotr 47
 Nowak Tadeusz 175
 Nycz Ryszard 32, 34, 38, 166, 169, 171

O

Oborska Katarzyna z Radziejowskich
zob. Radziejowska Katarzyna
Oborski Konrad 157, 163
Odojewski Włodzimierz 25, 36, 48
Okopień-Sławińska Aleksandra 40, 55
Okulicz-Kozaryn Radosław 32
Okuń Jeronim 154
Olejniczak Jozef 36, 38, 39, 42
Olszański Tadeusz 41
Ong Walter J. 84
Opacka-Walasek Danuta 8, 99
Orwid Maria 143, 190
Ostaszewska Danuta 85
Ostaszewski Robert 139
Oyrzanowski, biskup 154

P

Pacuski Kazimierz 152, 162, 163
Pałaszewska Maria 18
Pankowski Marian 10, 11, 135–144
Parnicki Teodor 16, 98, 104, 105
Pasterska Jolanta 8, 10, 115, 134
Pasterski Janusz 8
Paul de Man zob. Man Paul de
Pawelec Dariusz 184
Pawluczuk Andrzej W. 87
Pazyra Stanisław 156, 157
Paźniewski Włodzimierz 37, 88
Pfeiffer Gabrielle 70
Piechowski Jerzy 162
Pietruszewska Grażyna 53, 61
Pietrych Krystyna 8
Piłat Poncjusz 63
Pociecha Wojciech 40, 160, 161
Podraza-Kwiatkowska Maria 104
Pol Wincenty 19
Pomianowski Wojciech 79
Poświętowska Halina 54
Potocki Jan 73
Próchnicki Włodzimierz 38
Prus Bolesław (właśc. Aleksander Głowacki) 150
Przyboś Julian 172–174, 178–181, 184

Przybylski Ryszard K. 89
Pazyrzyna Helena 157
Pyszny Joanna 39

R

Raczyński Edward 160
Radziejowska Katarzyna 11, 149, 151,
152, 162, 163, 164
Radziejowska Małgorzata z Kryskich
151
Radziejowski (Radziejewski) Andrzej
152, 163
Radziejowski Mikołaj 152
Ricoeur Paul 106, 121, 185
Rorty Richard 115
Rosenzweig Franz 78
Rosner Katarzyna 185
Rossowski Jan 156
Rożewicz Tadeusz 59, 173
Rushdie Salman 123
Rutkowski Krzysztof 32
Rybicka Elżbieta 32, 33
Rygielska Małgorzata 11, 165, 182, 186
Ryle John 75
Rymkiewicz Jarosław Marek 175
Rzewuski Henryk 17, 19

S

Sabor Agnieszka 32
Sapa Dorota 35, 48, 49
Sariusz-Skańska Izabella 24
Schopenhauer Arthur 109
Sendyka Roma 88
Setnik Ryszard 99
Siciński Andrzej 45
Siebeneicher Mateusz 153
Siemowit IV 159
Sienkiewicz Henryk 9, 15, 16, 18, 19,
21–29, 150, 151
Skarga Barbara 33, 34
Sławiński Janusz 39, 88, 166, 172, 174
Słomak Iwona 126
Smulski Jerzy 4, 168, 170, 172, 174,
179, 180, 184

Sołtan Andrzej 152, 153, 162
 Srebrny Stefan 69
 Srokowski Stanisław 37
 Stachura Edward 54, 176
 Stanisław, książę mazowiecki (syn Konrada III Rudego) 151, 152, 154–156, 161, 163, 164
 Stankowska Agata 172
 Stanuch Stanisław 54
 Stempowski Jerzy 25, 36, 37
 Sterna-Wachowiak Sergiusz 167
 Stojowski Andrzej 37
 Strykowski Maciej 156
 Sujkowski Bogusław 160, 161
 Sulimierski Filip 73
 Szajnert Danuta 86, 92, 93
 Szałasta-Rogowska Bożena 9, 53, 68
 Szarfenberg Hieronim 153
 Szczęsna Joanna 89
 Szczucka Natalia 117
 Szczucki Stefan 20
 Szczuka Kazimiera 136
 Szmaglewska Seweryna 59
 Szmidt Andrzej 88
 Szujski Józef 153
 Szwajca Krzysztof 143
 Szyborska Wisława 60

Ś

Świdorski Bronisław 10, 115, 117–134
 Święch Jerzy 15, 34, 35, 133, 176
 Święcicka Aniela 20
 Święcicki Jędrzej 156–159
 Święcicki Zygmunt 156

T

Tanalski Dionizy 116
 Tatarkiewicz Anna 20
 Tischner Józef, ks. 78, 110
 Tofilska Marzena 153
 Tomasik Wojciech 93, 172, 182
 Trier Lars von 139
 Trybuś Krzysztof 32
 Tucholska Kinga 100, 102, 103

Turasiewicz Romuald 72
 Tutaj Ewa 8
 Tuwim Julian 178
 Twardowski Jan 175
 Tyma Piotr 32
 Tynecka-Makowska Słowinia 84

U

Uliasz Stanisław 15
 Umińska-Keff Bożena 135–137
 Unglerowa Helena 153
 Uniłowski Krzysztof 8, 33, 98

V

Vincenz Andrzej 38, 47
 Vincenz Stanisław 9, 31, 36–39, 42–44, 46–50
 Voltaire (właśc. François-Marie Arouet) 63

W

Walewski Władysław 73
 Wapowski Bernard 153–155, 161
 Warszawicki Krzysztof 152
 Wat Aleksander 84
 Wążyk Adam 61, 170
 Weil Simon 33, 34
 Wiegandt Ewa 33, 35, 37, 41, 48
 Wildstein Bronisław 122
 Wilkoń Aleksander 85
 Winnicka Elżbieta 184
 Wirpsza Witold 176, 182
 Witort Jan 168
 Witosz Bożena 84
 Wittlin Józef 36, 41
 Władysław I 159
 Władysław II 159
 Wojacek Rafał 54, 176
 Wojciechowski Piotr 10, 97–100, 102, 104–114
 Wołoszynowski Julian 36
 Woroszyński Wiktor 182
 Wójcik Mirosław 93

Wójcik Włodzimierz 8
Wroczyński Tomasz 93
Wyka Kazimierz 27, 84, 98
Wyka Marta 84
Wysłouch Seweryna 33

Z

Zaleski Marek 137, 139
Zawada Andrzej 39
Zaworska Halina 74
Zeidler-Janiszewska Anna 115, 133

Ziątek Zygmunt 69
Zieliński Marek 88, 190
Zieniewicz Andrzej 91, 166
Zimand Roman 85
Zygmunt I Stary, król polski 158, 161

Ż

Żmigrodzka Maria 23
Żurek Maria Dorota 66
Żyło Bogusław 180, 185

Noty o Autorach

Marta Cuber – adiunkt w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. I. Opackiego Uniwersytetu Śląskiego. Obszar zainteresowań wyznaczają: najnowsza proza polska i zagraniczna, literatura polsko-żydowska, problematyka *gender*, *queer* i kultura popularna. Autorka *Trofeów wyobraźni. O prozie Leo Lipskiego* (Katowice 2011), współredaktorka *Tekstyliów bis. Słownika młodej polskiej kultury* (Kraków 2006).

Elżbieta Dutka – dr hab. profesor nadzwyczajny w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. I. Opackiego Uniwersytetu Śląskiego (Zakład Literatury Współczesnej). Autorka książek: *Ukraina w twórczości Włodzimierza Odojewskiego i Włodzimierza Paźniewskiego* (Katowice 2000); *Mnożenie siebie. O poezji Andrzeja Kuśniewicza* (Katowice 2007); *Okolice nie tylko geograficzne. O twórczości Andrzeja Kuśniewicza* (Katowice 2008); *Zapisywanie miejsca. Szkice o Śląsku w literaturze przełomu wieków XX i XXI* (Katowice 2011). Zajmuje się literaturą polską wieku XX i XXI, zwłaszcza prozą kresową, literaturą regionalną, poezją Julii Hartwig i dydaktyką literatury.

Anna Gębała – doktorantka w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. I. Opackiego Uniwersytetu Śląskiego. Obszar zainteresowań badawczych wyznaczają zagadnienia związane z temporalnością oraz konstrukcjami pamięci w polskiej literaturze najnowszej.

Anna Gomółka – adiunkt w Instytucie Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego (Zakład Teorii i Historii Kultury). Prowadzi badania z zakresu teorii kultury, antropologii kultury, historii kultury, antropologii lite-

ratury dla dzieci i młodzieży, antropologii nauki. Autorka publikacji: *Saga rodu Borejków. Kulturowe konteksty Jeźycjady* (Katowice 2004); *Jan Witort. Przyczynek do dziejów kontaktów śląsko-żmudzkich* (Katowice 2007); *Jan Michał Witort. Wprowadzenie do antropologii pokolenia „ludzi naukowych”* (Poznań–Katowice 2011), a także ponad sześćdziesięciu artykułów – rozpraw i szkiców w tomach zbiorowych i czasopismach. Zredagowała oraz współredagowała następujące tomy: *Konstanty Ildefons Gałczyński – znany i nieznan. Szkice i rozprawy* (Katowice 2005); współpracując z K. Heską-Kwaśniewicz: *Między Bambolandią i Jeźycjadą. Małgorzaty Musierowicz makro- i mikrokosmos* (Katowice 2003); z E. Dutką: *Wiedza o kulturze w szkole* (Katowice 2007), z E. Kosowską i E. Jaworskim: *Antropologia kultury – antropologia literatury. Na tropach koligacji* (Katowice 2007); z E. Kosowską, G. Kurylenką: *Wstyd w kulturze. Kolokwia polsko-białoruskie. T. 2.* (Katowice 2008); z M. Kądzielą: *Bezpieczny świat wielu kultur i narodów. Przewodnik dla nauczycieli.* (Będzin 2011).

Grażyna Maroszczuk – adiunkt w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. I. Opackiego Uniwersytetu Śląskiego. Obszar zainteresowań badawczych autorki wyznacza autobiograficzna problematyka współczesnych tekstów prozatorskich i paraliterackich. Opublikowała *Dyskurs i historie. O powieściach Andrzeja Szczypiorskiego* (Katowice 2004), współredaktorka leksykonu *Pisma kulturalne w Polsce po 1989 roku* (Katowice 2010), autorka artykułów i rozpraw w pracach zbiorowych.

Zdzisława Mokranowska – profesor Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Wiele lat pracowała w Zakładzie Teorii Literatury Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. I. Opackiego Uniwersytetu Śląskiego. Obecnie pracuje w Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach (Filia w Piotrkowie Trybunalskim) i kieruje Zakładem Teorii Literatury. Zajmuje się historią i teorią literatury. Jest autorką kilkudziesięciu rozpraw i artykułów poświęconych ewolucji form prozatorskich i poezji dwudziestego wieku. Opublikowała monografie: *W świecie prozy Henryka Sienkiewicza* (Lublin 2002); *Prozy poetów kręgu „Skamandra” wobec tradycji elitarnych i popularnych form kultury* (Katowice 2003); *Młodość i starość. Studia o twórczości Jarosława Iwaszkiewicza* (Katowice 2009). Jest redaktorką tomu prac zbiorowych: *Henryk Sienkiewicz. Polak i Europejczyk* (Sosnowiec 2004) i współredaktorką Studiów Sienkiewiczowskich wydawanych przez Towarzystwo im. Henryka Sienkiewicza w Lublinie.

Beata Nowacka – adiunkt w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. I. Opackiego Uniwersytetu Śląskiego (Zakład Literatury Współczesnej). Interesuje się problematyką reportażu, tematyką familiologiczną i recepcją literatury polskiej w świecie. Autorka książki *Magiczne dziennikarstwo. Ryszard Kapuściński w oczach krytyków* (Katowice 2004, 2006 – drugie wydanie) oraz *Ryszard Kapuściński. Biografia pisarza* (Kraków 2008) napisanej wraz z Zygmuntem Ziątkiem (IBL PAN). W 2009 roku książka została uhonorowana Śląskim Wawrzynem Literackim. W 2010 roku ukazał się jej hiszpański przekład: *Kapuściński. Una biografía literaria, Madrid: Bibliopolis*.

Jolanta Pasterska – profesor Uniwersytetu Rzeszowskiego, kierownik Pracowni Badań i Dokumentacji Kultury Literackiej w Instytucie Filologii Polskiej. Obszar jej zainteresowań badawczych wyznaczają zagadnienia polskiej literatury współczesnej – zwłaszcza polskiej prozy emigracyjnej, prozy najnowszej, problemów tożsamości w literaturze i kulturze, epistolografii XX wieku, a także krytyki literackiej tego okresu. Jest autorką dwóch monografii: *Świat według Tyrmanda. Przewodnik po utworach fabularnych* (Rzeszów 2000); „Lepszy” Polak? *Obrazy emigranta w prozie polskiej na obczyźnie po 1945 roku* (Rzeszów 2008). Pod jej redakcją ukazał się katalog *Archiwum Profesora Floriana Śmiei* (Rzeszów 2010) i *Tematy i Konteksty. Wielka Emigracja – Druga emigracja niepodległościowa – (E)migracja końca XX wieku*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Filologiczna. Historia Literatury 6”. (Rzeszów 2011). Redaguje serię Z Archiwum Pisarza. Współredagowała następujące tomy: „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie. Seria Filologiczna. Dydaktyka 6” (Rzeszów 1999); *Polonistyka zintegrowana* (Rzeszów 2000); „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Filologiczna. Dydaktyka 1” (Rzeszów 2002); *Znaleźć źródło. Twórczość literacka Karola Wojtyły – Jana Pawła II* (Rzeszów 2005); *Studia Philologica. Rozprawy i szkice*. T. 1 (Drohobycz 2005); *Poeta czulej pamięci. Studia i szkice o twórczości Janusza Szubera* (Rzeszów 2008); *W stronę źródeł twórczości Jerzego Grotowskiego* (Rzeszów 2009); *Obszary kultury. Księga ofiarowana Profesorowi Krzysztofowi Dmitrukowi w 70. rocznicę urodzin* (Rzeszów 2011).

Bożena Szałasta-Rogowska – adiunkt w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. I. Opackiego Uniwersytetu Śląskiego (Zakład Literatury Współczesnej). Pracę doktorską poświęciła twórczości poetyckiej Bogdana Czaykowskiego (*Urodzony z piołunów. O poezji Bogdana Czaykowskiego*. Katowice–Toronto 2005). Autorka recenzji i szkiców interpretacyjnych

dotyczących polskiej literatury współczesnej. W latach 2002–2003 wykładała język i literaturę polską na uniwersytecie w Toronto. Jej zainteresowania naukowe obejmują literaturę i sztukę polską XX i XXI wieku oraz glottodydaktykę – jest autorką książki do nauki języka polskiego jako obcego *Dzień dobry. Zbiór testów do podręcznika* (Katowice 2006). W dalszym ciągu wiele uwagi poświęca literaturze polskiej w Kanadzie: opracowała wybór wierszy Bogdana Czaykowskiego *Jakieś ogromne szczęście. Wiersze wybrane z lat 1956–2006* (Kraków 2007) oraz zredagowała tom pokonferencyjny *Literatura polska w Kanadzie. Studia i szkice* (Katowice 2010).

Małgorzata Rygielska – adiunkt w Instytucie Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego. Interesuje się teorią i historią kultury, antropologią kultury i antropologią literatury. Autorka monografii *Przyboś czyta Norwida*, która niebawem ukaże się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego.

Redaktor
Aleksandra Gaździcka

Projektant okładki i stron działowych
Lucjan Dyląg

Redaktor techniczny
Barbara Arenhövel

Korektor
Mirosława Żłobińska

Skład i łamanie
Marek Zagniński

Copyright © 2012 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2059-5
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-563-6
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 12,25. Ark. wyd. 13,0.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 16 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiała
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Proza polska XX wieku

przeglądy i interpretacje

tom 2

Cena 16 zł (+ VAT)

ISSN 0208-6336